

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

IBE *entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Analizy IBE/04/2012

Waldemar Kozłowski
Ewa Matczak

ASPIRACJE EDUKACYJNE RODZICÓW DZIECI Z KLAS III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

(raport z badań pilotażowych)

Warszawa, kwiecień 2012

Kontakt do autorów:

Waldemar Kozłowski: w.kozlowski@ibe.edu.pl

Ewa Matczak: e.matczak@ibe.edu.pl

Praca powstała w Zespole Szkolnych Uwarunkowań Efektywności Kształcenia IBE

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

tel. 22 241 71 00, www.ibe.edu.pl

© Copyright by: *Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2011*

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu: Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego

Egzemplarz bezpłatny

1. Streszczenie

Tekst przedstawia część wyników badań poświęconych aspiracjom edukacyjnym i zawodowym rodziców w stosunku do swoich dzieci, uczniów klas trzecich szkół podstawowych. Opisano w nim dane dotyczące aspiracji edukacyjnych (maksymalnych, minimalnych i realnych) oraz ich uwarunkowań związanych z wykształceniem rodzica, miejscem zamieszkania oraz płcią dziecka.

W kwestionariuszowym badaniu wzięło udział 566 rodziców (w większości matek) z terenu całego kraju. Wyniki pokazują, iż rodzice mają wysokie aspiracje edukacyjne: większość z nich pragnie, aby dzieci zdobyły wyższe wykształcenie. Uwzględnienie niesprzyjających okoliczności powoduje nieznaczne obniżenie aspiracji: większe w przypadku rodziców o niższym wykształceniu, niewielkie w przypadku rodziców o wykształceniu wyższym. Rodzice odznaczają się dużym optymizmem i zakładają, iż dzieciom uda się osiągnąć upragniony dla nich poziom wykształcenia.

Aspiracje edukacyjne wyraźnie rosną wraz z poziomem wykształcenia rodzica w sposób sugerujący występowanie zależności liniowej. Słabiej różnicuje je miejsce zamieszkania (są wyższe wśród mieszkańców miast niż wsi) oraz płeć dziecka (rodzice oczekują, że wyższe wykształcenie osiągnąć mogą córki niż synowie). Dane dodatkowe pokazują, iż rodzice w większości wolą, aby dziecko najpierw zdobyło wykształcenie a następnie podjęło pracę. Połowa rodziców podejmuje działania mogące ułatwiać dziecku osiągnięcie upragnionego wykształcenia.

Zaprezentowane dane świadczą o wysokich i stale rosnących aspiracjach edukacyjnych rodziców w stosunku do swoich dzieci, co sprzyjać powinno dalszemu podwyższaniu poziomu wykształcenia w naszym kraju.

2. Streszczenie angielskie

ABSTRACT

The text presents some results of research on educational and occupational aspirations of parents towards their children, third grade students in primary schools. It describes the data on the educational aspirations (maximum, minimum and real) and their respective associated with parent education, place of residence and sex of the child. The questionnaire study included 566 parents (mostly mothers) from the whole country. The results show that parents have high educational aspirations: most of them want children earned higher education. Taking into account the difficult circumstances causes a slight reduction of aspiration: higher for parents with lower education, low in the case of parents with higher education. Parents are very optimistic and assume that children will reach their desired level of education.

Educational aspirations have clearly increased with the level of parent education in a way that suggests the presence of linear dependence. Less differentiated them a place of residence (is higher among urban residents than rural) and sex of the baby (parents expect that higher education can achieve daughters than sons). Additional data show that most parents prefer that the child has completed his education first and then took the job. Half of the parents take the child to activities that facilitate the achievement of desired education.

The data presented indicate high and increasing educational aspirations of parents towards their children, which should contribute to further increasing the level of education in our country.

Spis Treści

1. Streszczenie.....	3
2. Streszczenie angielskie ABSTRACT	4
3. Wprowadzenie	6
4. Zmienne i sposoby ich pomiaru.	8
4.1. Aspiracje edukacyjne rodziców	8
4.2. Działania wspomagające osiągnięcie wykształcenia i zawodu przez dziecko	9
4.3. Preferencje dotyczące ścieżki edukacyjnej dziecka	9
5. Charakterystyka osób badanych.....	10
6. Wyniki badań pilotażowych.	11
6.1. Aspiracje edukacyjne rodziców	11
6.2. Zróżnicowania aspiracji edukacyjnych	13
6.2.1. Wykształcenie	13
6.2.2. Miejsce zamieszkania	15
6.2.3. Analiza zależności aspiracji	19
6.3. Działania wspomagające osiągnięcie wykształcenia przez dziecko	24
6.4. Preferencje dotyczące ścieżki edukacyjnej dziecka	27
6.5. Analiza średnich wartości aspiracji	29
7. Wnioski	31

3. Wprowadzenie

Badania aspiracji dotyczą najczęściej dzieci i młodzieży w starszym wieku szkolnym lub na tzw. progach edukacyjnych (przy przejściu z gimnazjum do szkoły średniej oraz ze szkoły średniej na studia). Badania aspiracji rodziców w stosunku do dzieci młodszych są realizowane w naszym kraju dość rzadko. Przykładem mogą być badania zespołu pod kierownictwem M. Szymańskiego zrealizowane na początku lat dziewięćdziesiątych (Szymański 1994; Szymański, Walasek 1997). W okresie późniejszym dane tego typu zawiera raport dotyczący sześciolatków (Sześciolatki w szkole 2007), a częściowo także cyklicznie analizy CBOS-u (Komunikat z badań 2009). Pytanie o to jakiego poziomu wykształcenia dla dziecka chcą Polacy znalazło się w cyklicznie prowadzonych od 2000 roku badaniu Diagnoza Społeczna. Wyniki z ostatnich dwóch badań z 2009 i 2011 roku świadczą o wysokim poziomie aspiracji edukacyjnych respondentów i równie wysokiej ocenie szans na ich realizację (Diagnoza Społeczna 2009, 2011).

W badaniach zagranicznych, podobnie jak w Polsce, analizuje się aspiracje rodziców w stosunku do dzieci w wieku starszym (np. Spera, Wentzel, Matto 2008)

Pojęciem zbliżonym do aspiracji są oczekiwania. Podobieństwa skłaniają do łącznego ich traktowania, zwłaszcza w badaniach empirycznych. Zabieg ten nie wydaje się uprawiony, ponieważ w ten sposób zaciera się różnice pomiędzy tymi zjawiskami. Oczekiwania odnoszą się do przewidywanego przez rodzica poziomu wykształcenia, jakie może osiągnąć dziecko, aspiracje zaś określają poziom upragniony. Rodzice określając aspiracje w stosunku do swoich dzieci w mniejszym stopniu kierują się poczuciem realizmu niż wtedy, gdy formułują oczekiwania. Z tego względu oczekiwania wiążą się ściślej z osiągnięciami i dzieci ponieważ pragnienia i nadzieje, będące podstawą aspiracji, nie biorą pod uwagę indywidualnych cech dziecka, takich, jak np. zdolności czy zainteresowania. (Goyette, 2008).

Badania zrealizowane w ostatnich latach wykazały, że rodzicielskie aspiracje i oczekiwania są istotnym czynnikiem warunkującym osiągnięcia uczniów (Fan i Chen, 2001; Benner i Mistry, 2007; Seyfried i Chung; 2002). Aspiracje i oczekiwania rodziców mają także wpływ na przekonania uczniów na temat własnych kompetencji (Benner i Mistry, 2007) oraz ich oczekiwania (Jodl, Michael, Malanchuk, Eccles i Sameroff, 2001).

Celem naszych badań był pilotaż narzędzi oraz zebranie wstępnych danych na temat aspiracji rodziców. Przedstawione wyniki badań dotyczą aspiracji rodziców w stosunku do dzieci na pierwszym etapie edukacyjnym (uczniów klas III). Realizacja tego typu badań wiąże się z zasadnym przypuszczeniem, że rodzice mają duży wpływ na to, do jakich szkół będą chodzić dzieci i jakie zawody będą wykonywać w przyszłości. Od dłuższego czasu obserwuje się zjawisko planowania przyszłości dziecka już w bardzo wczesnych etapach jego rozwoju. Polega to m.in. na starannym wyborze przedszkoli,

inwestowaniu w zajęcia rozwijające umiejętności dziecka. W związku z tym można przypuszczać, że większość rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym ma mniej lub bardziej sprecyzowane oczekiwania dotyczące drogi edukacyjnej swoich dzieci. Aby zweryfikować te przypuszczenia zrealizowano badania pilotażowe, dzięki którym:

- uzyskano wstępne dane na temat aspiracji edukacyjnych rodziców w stosunku do swoich dzieci (uczniów klas III szkoły podstawowej);
- dokonano analizy aspiracji edukacyjnych ze względu na:
 - wykształcenie rodziców,
 - miejsce zamieszkania,
 - płeć dziecka;
- zebrano dane dotyczące aktywności rodziców, która może być związana z ich aspiracjami w stosunku do dzieci;
- określono preferencje rodziców dotyczących ścieżki edukacyjnej dziecka.

Przedmiotem opracowania są dane zebrane w trakcie badania pilotażowego poświęconego aspiracjom edukacyjnym i zawodowym oraz ich uwarunkowaniom.

Aspiracje edukacyjne rodziców kształtują się zanim dziecko rozpocznie naukę szkolną, o czym świadczą wyniki badań aspiracji rodziców dzieci 6-letnich (Kopik 2007). Na wyobrażenia rodziców o tym, jaką szkołę i na jakim poziomie powinno ukończyć, niewielki wpływ mogą mieć osiągnięcia dziecka. Dlatego nasze badania zaplanowane są na kilka etapów, aby sprawdzić na ile sukcesy lub porażki szkolne modyfikują oczekiwania rodziców związane z przyszłością dziecka. W badaniu pilotażowym rodzice pytani byli o aspiracje, gdy ich dzieci uczęszczały do klas III szkół podstawowych. Ponowne badania rodziców pozwolą ustalić ewentualne zmiany ich pragnień, które mogą być konsekwencją doświadczeń i osiągnięć dzieci w późniejszej nauce szkolnej.

4. Zmienne i sposoby ich pomiaru

4.1. Aspiracje edukacyjne rodziców

Aspiracje rodzicielskie definiujemy jako pragnienia i życzenia rodziców związane z osiągnięciem w przyszłości przez dziecko poziomem wykształcenia.

Aspiracje edukacyjne związane są z ukończeniem określonej szkoły oraz uzyskaniem spodziewanego poziomu wykształcenia. Aspiracje są mierzone w trzech ujęciach:

- najwyższego poziomu wykształcenia, jakiego pragnie rodzic, które zostało określone jako „wymarzone dla dziecka”;
- poziomu najniższego, ale jeszcze możliwego do zaakceptowania w sytuacji, gdy warunki kształcenia będą niesprzyjające;
- takiego poziomu wykształcenia, który rodzice uznają za realne do osiągnięcia przez swoje dziecko.

Uwzględnienie trzech aspektów aspiracji pozwala na pełniejszą charakterystykę oczekiwań rodziców dotyczących własnych dzieci oraz skonstruowanie wskaźników pozwalających lepiej scharakteryzować stan świadomości rodziców (np. relacji poziomu wykształcenia wymarzonego do realnego).

W kwestionariuszu ankiety skierowanej do jednego z rodziców badanych uczniów zamieszczono pytania dotyczące przewidywanego poziomu wykształcenia, jaki rodzice zakładają, że dziecko osiągnie w przyszłości. Pytania dotyczą ustalenia:

- najwyższego poziomu wykształcenia, jakiego pragnie rodzic, które zostało określone, jako „wymarzone dla dziecka”;
- poziomu najniższego, ale jeszcze możliwego do zaakceptowania w sytuacji, gdy warunki do kształcenia będą niesprzyjające;
- takiego poziomu wykształcenia, który rodzice uznają za realne do osiągnięcia przez swoje dziecko.

Kafeteria uwzględni 9 poziomów wykształcenia od podstawowego do wyższego ze stopniem co najmniej doktora.

4.2. Działania wspomagające osiągnięcie wykształcenia i zawodu przez dziecko

Dane otrzymane w badaniu mają głównie charakter deklaratywny. Podjęto próbę zorientowania się czy i jakie działania związane z aspiracjami są podejmowane przez rodziców. Można przypuszczać, że jeśli rodzicom zależy na odpowiednim wykształceniu dziecka to stosunkowo wcześniej podejmują działania sprzyjające osiągnięciu dobrych efektów w nauce np. zajęcia dodatkowe, nauka języków obcych, rozwijanie zainteresowań. W związku z tym w ankiecie znalazły się dwa pytania. Pierwsze miało charakter filtrujący i dotyczyło tego, czy jakiegokolwiek działania są podejmowane. Drugie zaś było pytaniem otwartym, w którym proszono o wymienienie tych działań.

4.3. Preferencje dotyczące ścieżki edukacyjnej dziecka

Myśląc o przyszłości dziecka rodzice mogą w różny sposób planować jego ścieżki edukacyjne. Zakładamy, że jeden z podstawowych problemów dotyczy tego, czy dziecko powinno dążyć do zdobycia jak najwyższego wykształcenia a potem podjąć pracę zawodową czy najpierw zdobyć w miarę popłatny zawód a następnie podnosić lub uzupełniać swoje wykształcenie. Można przypuszczać, że odpowiedź na ten problem może być związany ze statusem społeczno-ekonomicznym rodzica oraz jego wykształceniem. Preferencje rodziców w tej sprawie mogą mieć również związek z ich aspiracjami dotyczącymi edukacji dziecka.

Badanym przedstawiono trzy opcje do wyboru:

- zdobycie przez dziecko jak najwyższego wykształcenia a potem pojęcie pracy zawodowej;
- zdobycie zawodu a następnie uzupełnienie wykształcenia;
- równoczesna praca i kształcenie się.

Badani mieli za zadanie wybrać jedną z powyższych opcji.

5. Charakterystyka osób badanych

W badaniu uczestniczyło 566 rodziców, w tym w 51% z miast i 49% ze wsi, ze wszystkich 16 województw. Ankietę wypełniały w zdecydowanej większości matki (88,6%), znacznie rzadziej ojcowie (9,7%). W znikomej części inne osoby (m.in. opiekunowie prawni) – łącznie 1,7%.

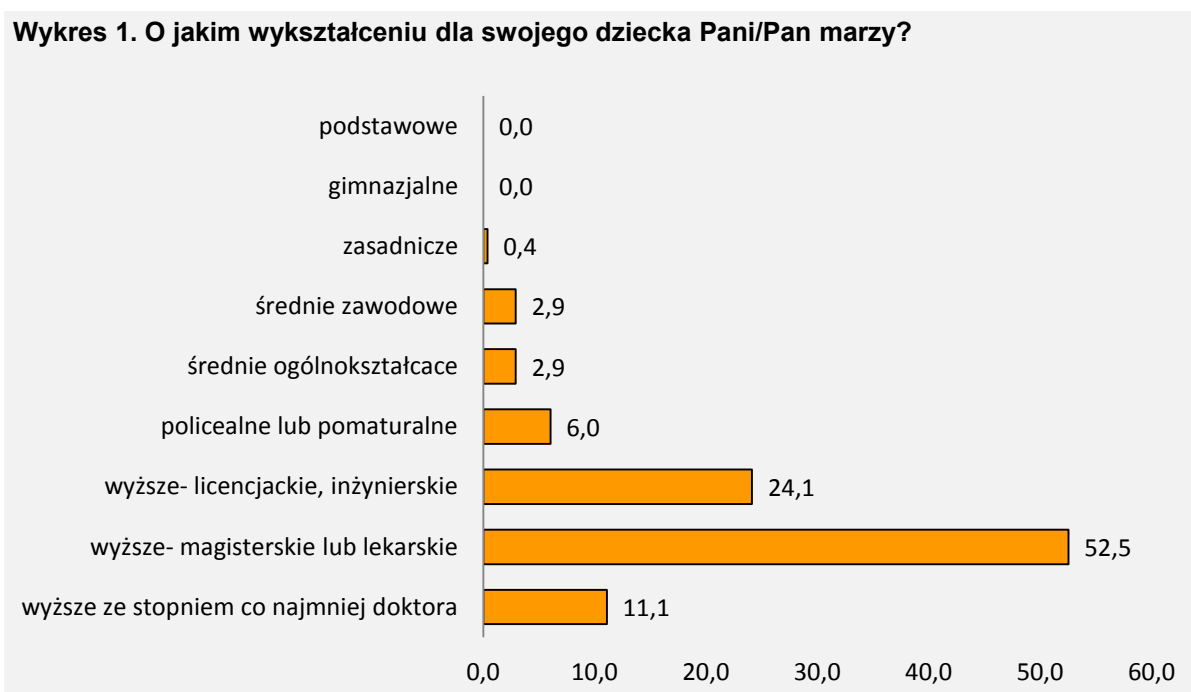
Badanie realizowane było przez terenowych pracowników IBE. Każdy z nich miał za zadanie zebrać dane od rodziców trzecich klas szkół podstawowych – jednej miejskiej i jednej wiejskiej. Wybór szkół oraz klas pozostawiono do decyzji ankietatorów, sugerując jedynie, żeby szkoły, jak i klasy należały do typowych, niczym istotnym się nie wyróżniających. Określono natomiast minimalną liczbę rodziców objętych badaniami. Wynosiła ona co najmniej 15 osób w każdej klasie, co oznaczało, że każdy ankietator powinien otrzymać dane od co najmniej 30 osób. W niektórych przypadkach liczba ta została przekroczona, wskutek czego próba przekracza założoną minimalną liczebność 480 osób. Dane o wykształceniu dotyczą osoby wypełniającej ankietę. Pytanie o wykształcenie zawiera 10 kategorii. W celach analitycznych połączono je otrzymując trzy poziomy wykształcenia: podstawowe i zasadnicze zawodowe – 26,6%, średnie i pomaturalne – 38,6%, licencjackie i wyższe – 34,9%. Jak widać, w badanej próbie jest nadreprezentacja osób z wyższym wykształceniem, co trzeba brać pod uwagę interpretując dane.

W kontekście aspiracji duże znaczenie może mieć płeć dziecka. Ankiety dotyczą 50,6% dziewcząt i 40,9% chłopców (brak danych – 8,5%).

6. Wyniki badań pilotażowych

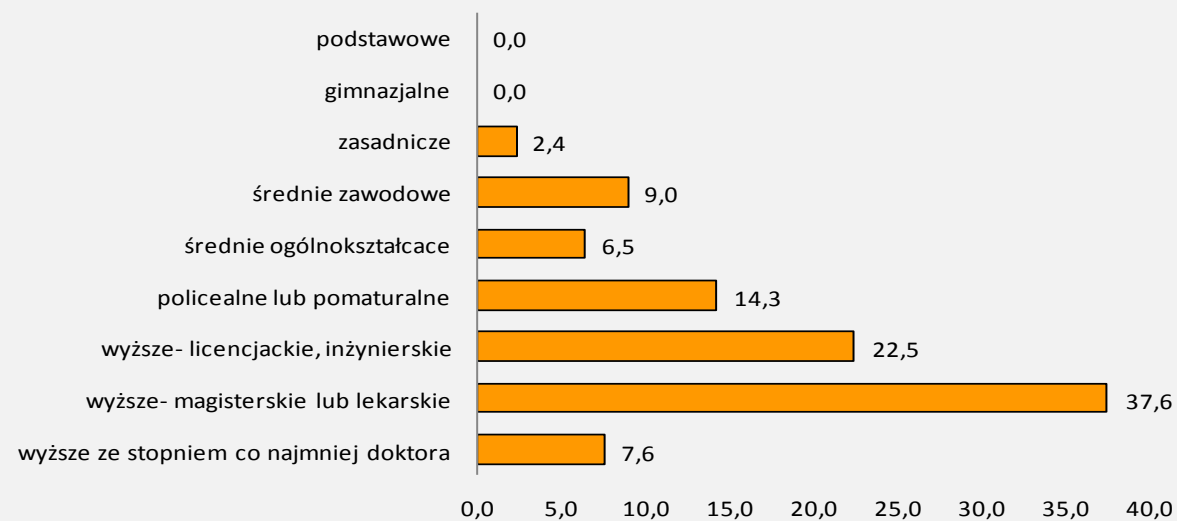
6.1. Aspiracje edukacyjne rodziców

Na ogólnym poziomie uzyskane wyniki świadczą o wysokim poziomie aspiracji rodziców. Analiza uwzględniająca trzy aspekty aspiracji pokazuje ich zróżnicowanie. Blisko 90% rodziców pragnie, aby ich dzieci zdobyły wykształcenie wyższe, w tym ponad 60% na poziomie magisterskim, a nawet kształciło się dalej po studiach zdobywając tytuły naukowe. Nikt nie pragnie, aby jego dziecko zakończyło edukację na poziomie szkoły podstawowej czy gimnazjum, a tylko nieliczni chcą dla dzieci wykształcenia średniego, najczęściej na poziomie szkół pomaturalnych (wykres 1).

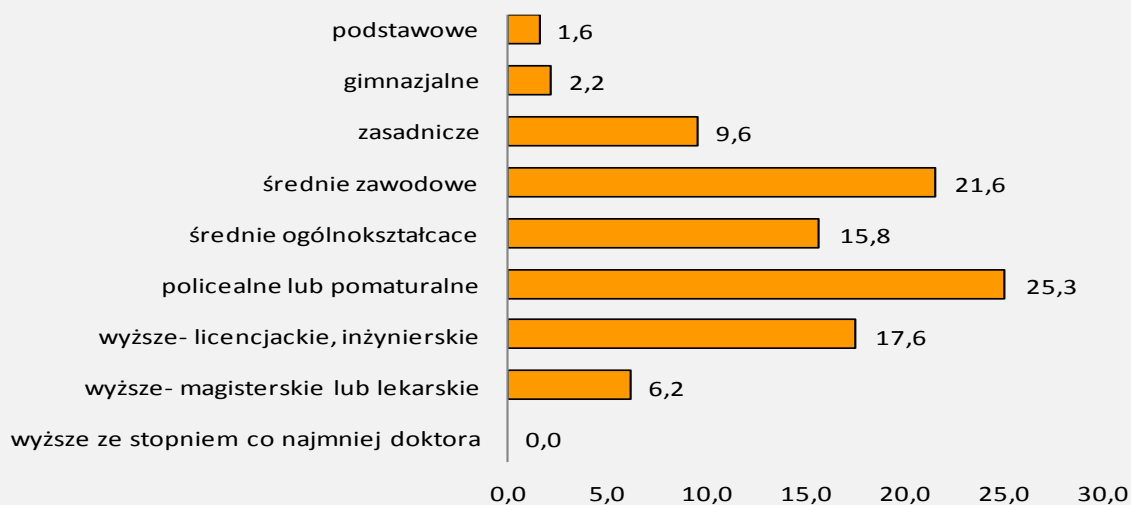
Zdecydowana większość rodziców uważa, iż dzieci mają realne szanse zdobycia wykształcenia na poziomie wyższym (licencjackim lub magisterskim) a nawet na kontynuację kariery naukowej. Tylko ok. 20% rodziców pragnących wyższego wykształcenia dla dziecka uważa, że realnie uzyska ono wykształcenie na poziomie średnim, ale raczej w szkołach pomaturalnych. Dla ponad 2% rodziców realne jest zakończenie edukacji dzieci na szkole zasadniczej zawodowej. Jednak nikt nie przewiduje, że edukacja zakończy się na poziomie szkoły podstawowej czy gimnazjum (wykres 2).

Wykres 2. Jakie najwyższe wykształcenie, zdaniem Pani/Pana, jest faktycznie w stanie osiągnąć dziecko?

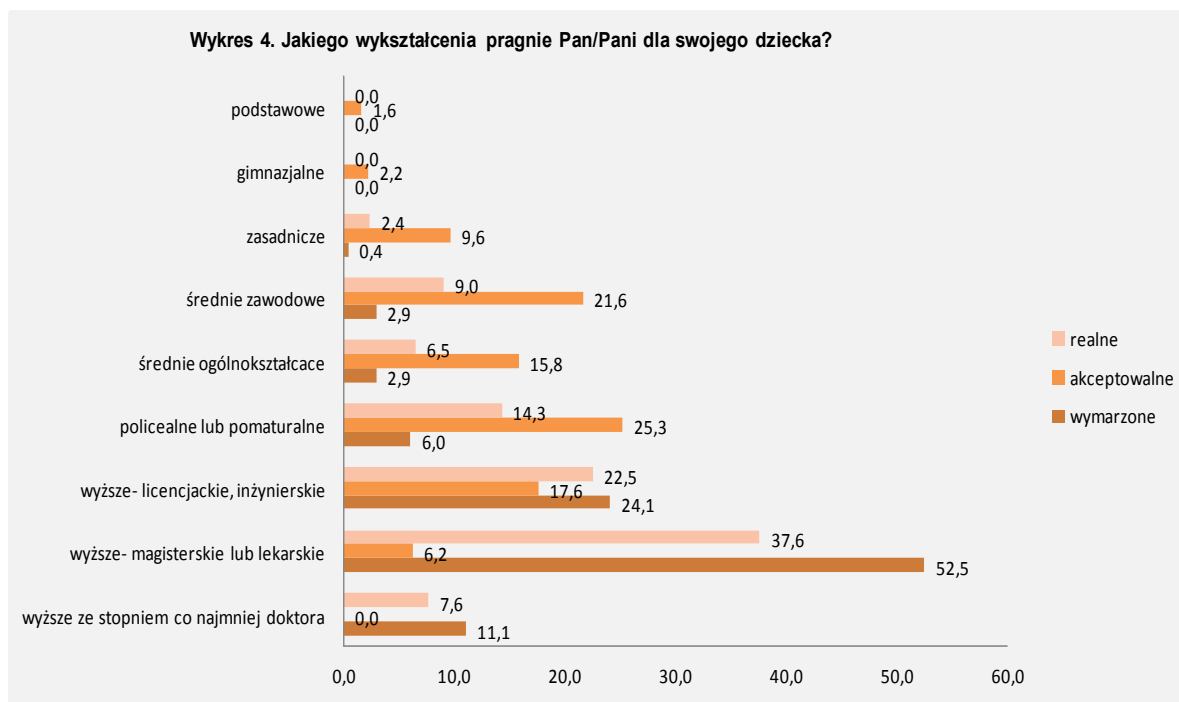

Ważne jest, jaki poziom wykształcenia rodzice dopuszczają, jako najniższy możliwy do przyjęcia w sytuacji niesprzyjających warunków kształcenia. Znaczna grupa rodziców nie wyobraża sobie, aby dziecko uzyskało inny poziom wykształcenia niż wykształcenie wyższe. Skłonni są uznać, że nie będzie to wykształcenie wyższe ze stopniem magistra, ale wyższe licencjackie lub inżynierskie. Akceptują także fakt, że dziecko nie będzie zdobywać stopni naukowych. Występuje zgoda na uzyskanie wykształcenia średniego – w szkołach pomaturalnych lub maturalnych. Aż czterokrotnie częściej niż w przypadku aspiracji maksymalnych godzą się z tym, że dziecko uzyska wykształcenie zasadnicze zawodowe. Nieliczni rodzice biorą pod uwagę, że edukacja dziecka zakończy się na poziomie gimnazjum czy nawet szkoły podstawowej (wykres 3).

Wykres 3. Jakie najniższe wykształcenie dziecka jest dla Pani/Pana do zaakceptowania?

Zestawienie wszystkich wyników wskazuje, że ogólnie poziom aspiracji rodziców w stosunku do własnych dzieci jest bardzo wysoki. Grupa rodziców o najwyższych aspiracjach (wykształcenie na poziomie wyższym) równie wysoko ocenia realne szanse jego uzyskania. Rodzice liczący się z trudnościami, jakie pojawić się mogą na ścieżce edukacyjnej dzieci, zamiast szkół wyższych są skłonni zaakceptować szkoły pomaturalne, a zamiast pełnych średnich zasadnicze zawodowe, czyli obniżają aspiracje o jeden szczebel. Jednak, co czwarty rodzic uznaje, że dziecko powinno w przyszłości mieć wykształcenie wyższe i to niezależnie od warunków, w jakich będzie je osiągać (wykres 4).

6.2. Zróżnicowania aspiracji edukacyjnych

6.2.1. Wykształcenie

Poziom wykształcenia rodziców w znacznym stopniu określa aspiracje edukacyjne. Zależność między wykształceniem rodziców a ich aspiracjami jest istotna i została poddana szczegółowej analizie.

Jak podkreślaliśmy, ankietę wypełniały głównie matki (ponad 90%). Ze względu na tę dysproporcję w prezentowanych analizach nie dokonujemy podziału na wykształcenie matki i ojca, lecz posługujemy się kategorią „wykształcenie rodzica”. Mając na uwadze, że kobiety mają u nas wyższy poziom wykształcenia niż mężczyźni, zabieg ten prowadzić może do pewnego zniekształcenia wyników. Ze względu na niską liczebność ojców nie jest ono jednak na tyle znaczące, aby podważało stwierdzone

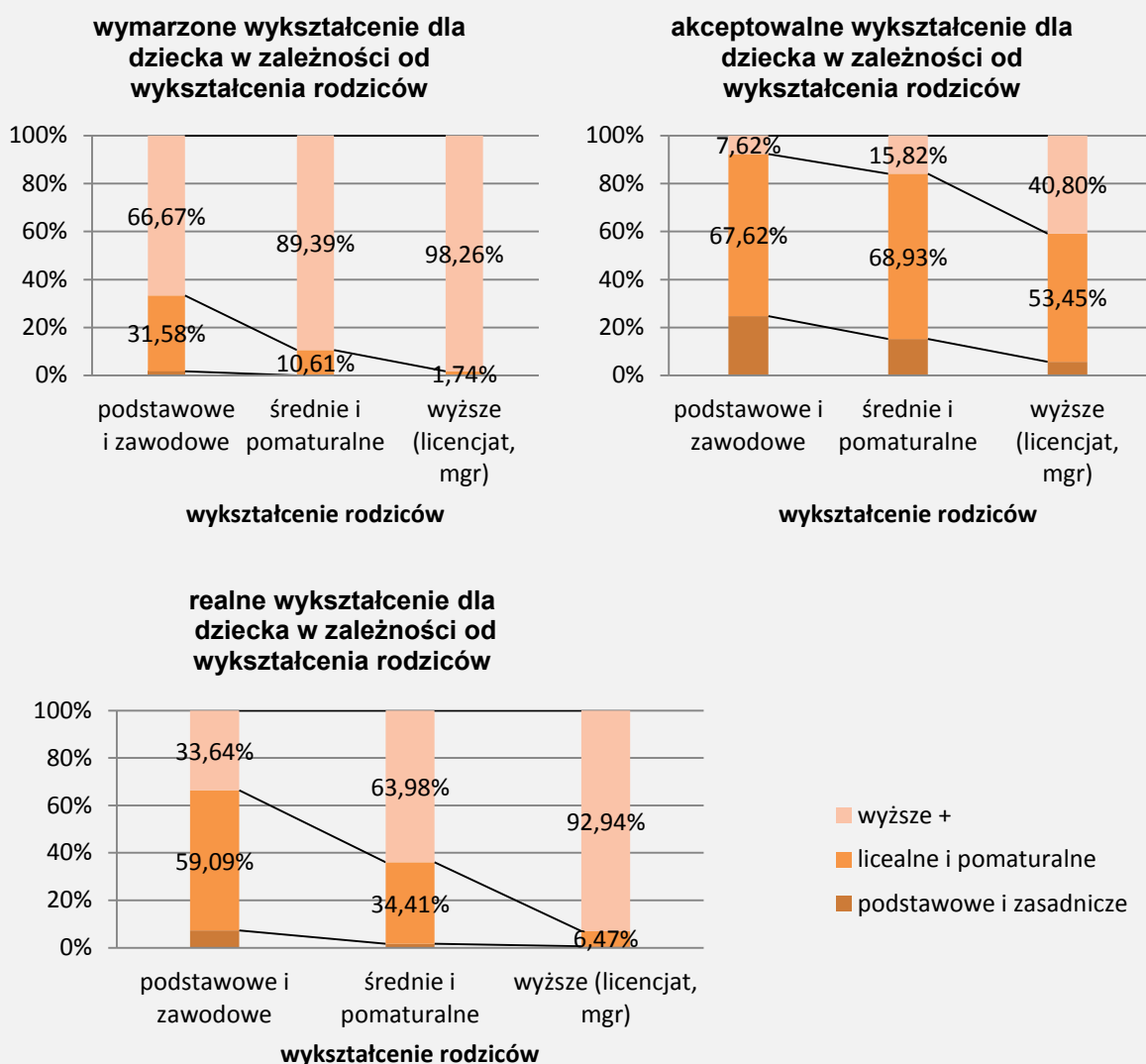
tendencje. Natomiast pominięcie tej grupy badanych prowadziłoby do uszczerplenia próby, co wydawało się niepożądane.

Najwyższe aspiracje mają rodzice z wykształceniem wyższym. Prawie wszyscy pragną, aby ich dzieci w przyszłości miały wykształcenie wyższe. Podobnie jest w przypadku rodziców z wykształceniem średnim, choć 10% respondentów w tej grupie marzy o wykształceniu średnim dla dziecka. W obu grupach rodziców nikt nie marzy o niższym niż średni poziomie wykształcenia dla dziecka. Nieco inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku rodziców mających niski poziom wykształcenia (podstawowy lub zawodowy). Marzenia tej grupy są znacznie skromniejsze. Niecałe 70% rodziców chciałoby, aby dzieci miały wykształcenie wyższe a ok. 30% wykształcenie średnie. Wśród tych rodziców tylko ok. 2% marzy o tym, aby dziecko osiągnęło niski poziom wykształcenia i ukończyło zasadniczą szkołę zawodową.

Również ocena realnych szans na osiągnięcie danego poziomu wykształcenia jest zależna od wykształcenia rodziców. Ponad 90% rodziców posiadających wyższe wykształcenie sądzi, że uzyskanie takiego samego poziomu wykształcenia przez dziecko jest realne. Tylko niewielu z nich oczekuje, że dziecko osiągnie wykształcenie średnie. Nieco inaczej w przypadku rodziców z wykształceniem średnim. Choć aspiracje do wykształcenia wyższego są w tej grupie równie wysokie to szanse na ich realizację oceniane są nieco niżej. Co trzeci rodzic z tej grupy sądzi, że uzyskanie wyższego wykształcenia przez dziecko nie jest możliwe. Niewielka grupa rodziców uważa, że dzieci zakończą swoją zasadniczą szkołę zawodową. Szanse na uzyskanie wymarzonego poziomu wykształcenia najniżej oceniają rodzice, którzy sami mają niski poziom wykształcenia. Tylko połowa rodziców pragnących wyższego wykształcenia uważa, że taki poziom dziecko realnie osiągnie. Większość jest zdania, że będzie to wykształcenie na poziomie średnim. W tej grupie jest też największy odsetek rodziców, który twierdzi, że dziecko zakończy wykształcenie na zasadniczej szkole zawodowej.

Trzecim wskaźnikiem aspiracji rodziców była deklaracja najniższego, możliwego do zaakceptowania wykształcenia w sytuacji, gdy warunki będą niesprzyjające. Dane na ten temat są również zróżnicowane w zależności od wykształcenia rodziców. Znaczna grupa rodziców z wyższym wykształceniem (ponad 40%) jest skłonna zaakceptować, że tylko takie wykształcenie dla dziecka jest możliwe. Pozostali w znacznej większości akceptują wykształcenie na poziomie średnim, a tylko niecałe 6% poniżej średniego. W pozostałych grupach proporcje są odwrotne. Im niższe wykształcenie rodziców, tym częściej godzą się z tym, że dziecko nie osiągnie wysokiego wykształcenia. Co czwarty rodzic z wykształceniem poniżej średniego akceptuje wykształcenie zasadnicze zawodowe, a niecałe 8% – tylko wykształcenie wyższe (wykres 5).

Wykres 5.

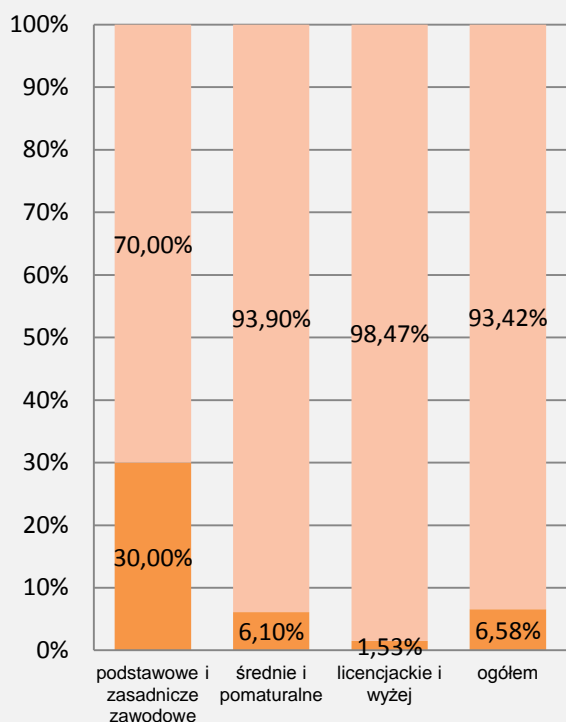

6.2.2. Miejsce zamieszkania

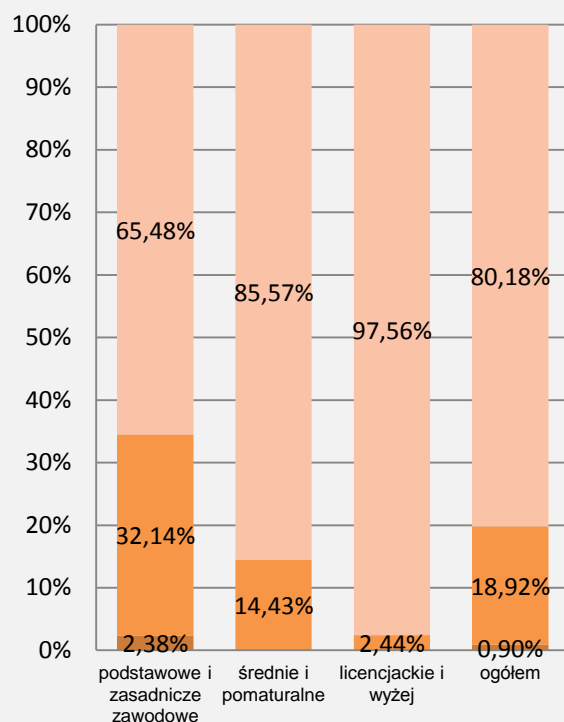
Kolejną zmienną różnicującą aspiracje jest miejsce zamieszkania. Wyższego wykształcenia dla dziecka pragnie ponad 10% więcej rodziców mieszkających w miastach niż na wsi. Rodzice mieszkający w miastach zdecydowanie częściej (o ponad 20%) uznają, że dziecko ma realne szanse zdobycia takiego poziomu wykształcenia. Co trzeci rodzic w mieście, jako najniższe nie akceptuje dla dziecka niższego wykształcenie niż wyższe. Na wsi tego samego zdania jest tylko 15% rodziców. Aspiracje edukacyjne są niższe wśród mieszkańców wsi. Częściej są oni skłonni dopuszczać, że poziom wykształcenia, jaki realnie osiągnie dziecko będzie o wiele niższy niż ten, jakiego pragną. Częściej też niż mieszkańcy miast godzą się z niższym wykształceniem dziecka (wykresy 6, 7, 8).

Wykres 6.

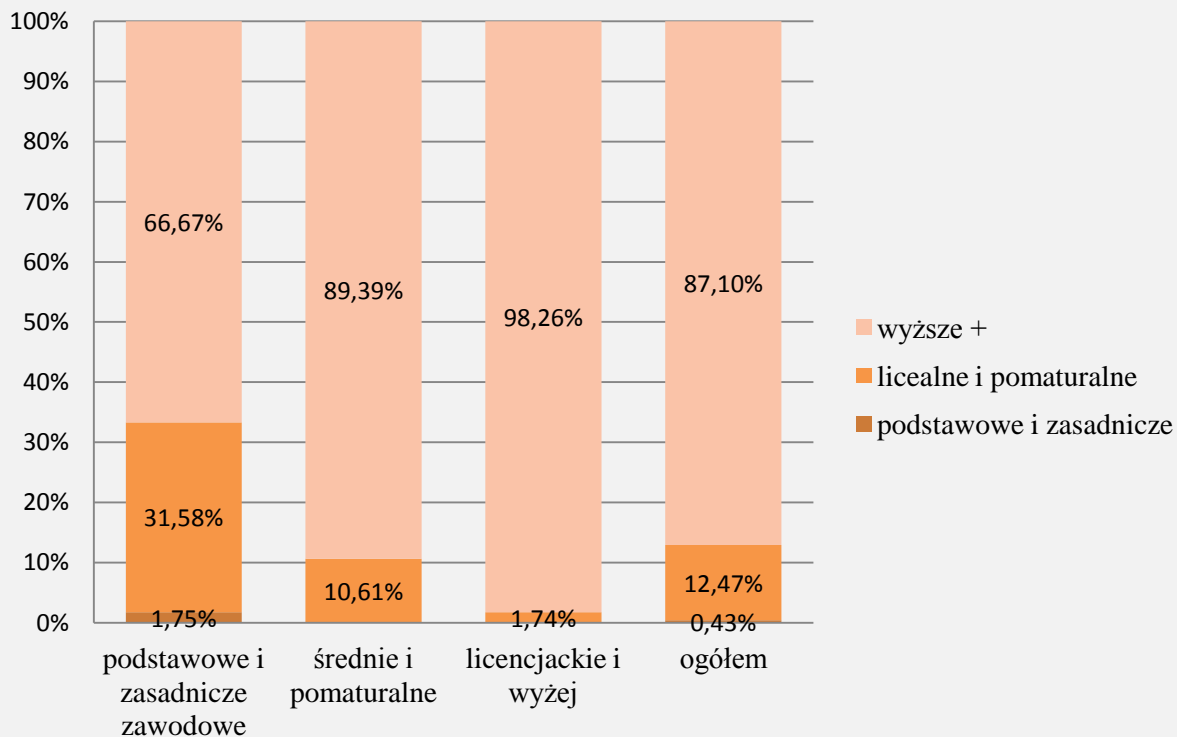
Wymarzone wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: miasto (% wyborów)

Wymarzone wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: wieś (% wyborów)

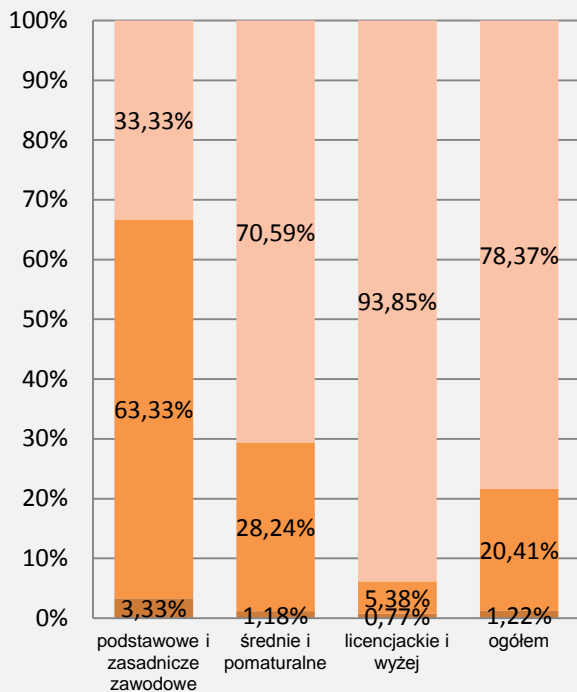

Wymarzone wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: ogółem (% wyborów)

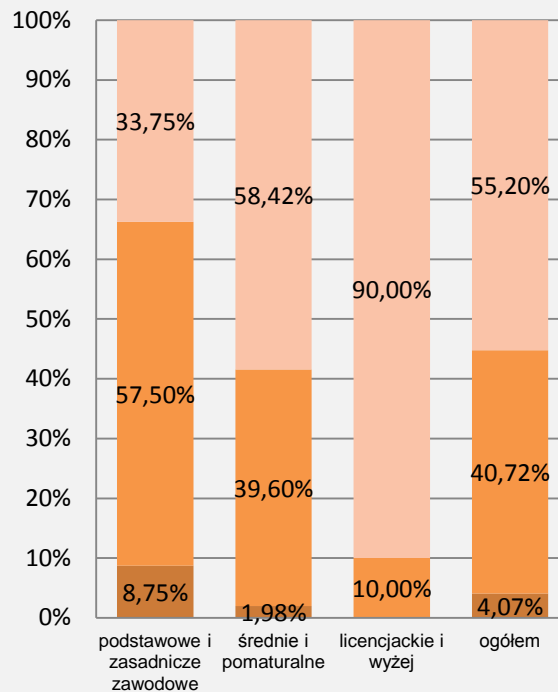

Wykres 7.

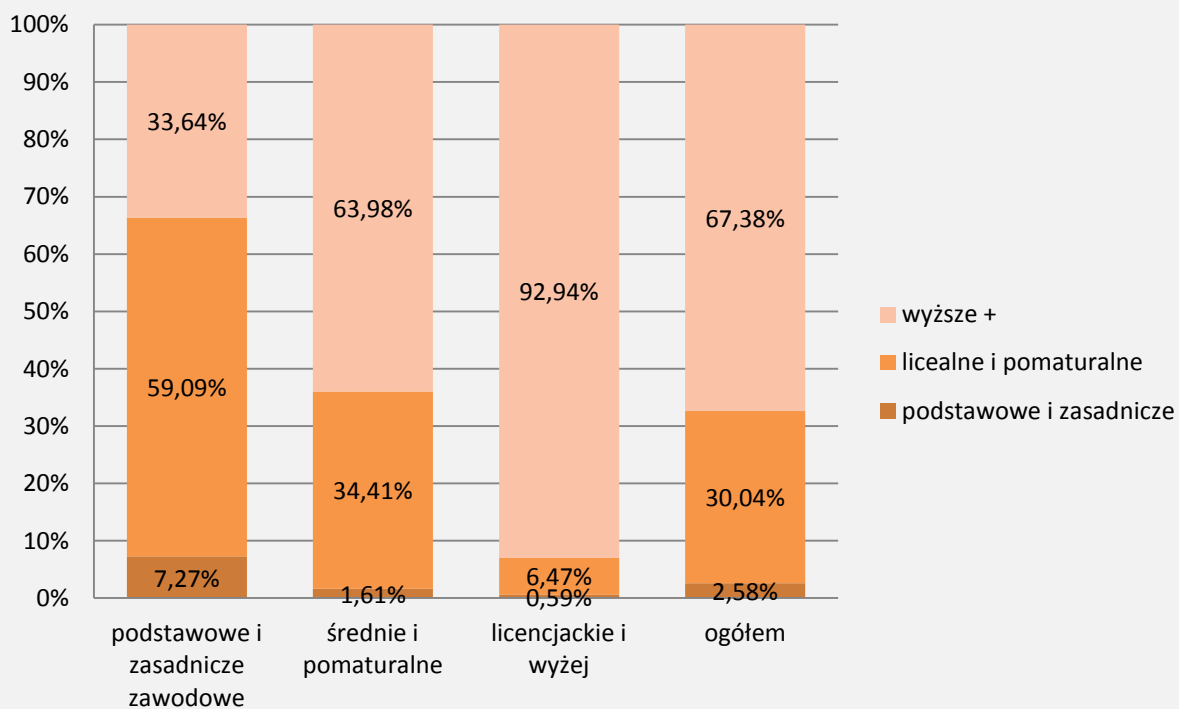
Realne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: miasto (% wyborów)

Realne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: wieś (% wyborów)

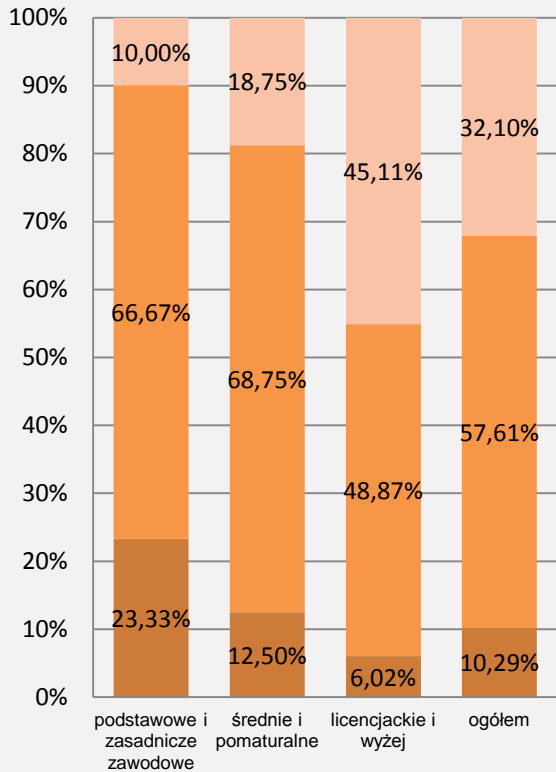

Realne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania : ogółem (% wyborów)

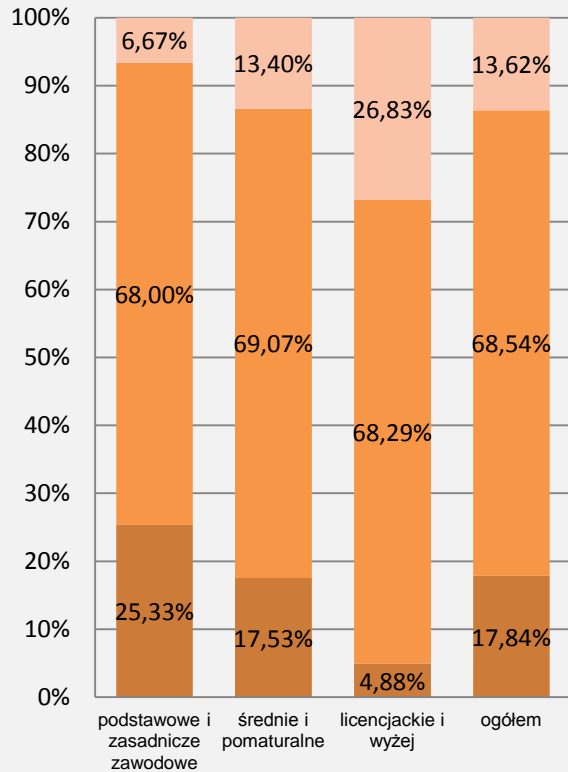

Wykres 8.

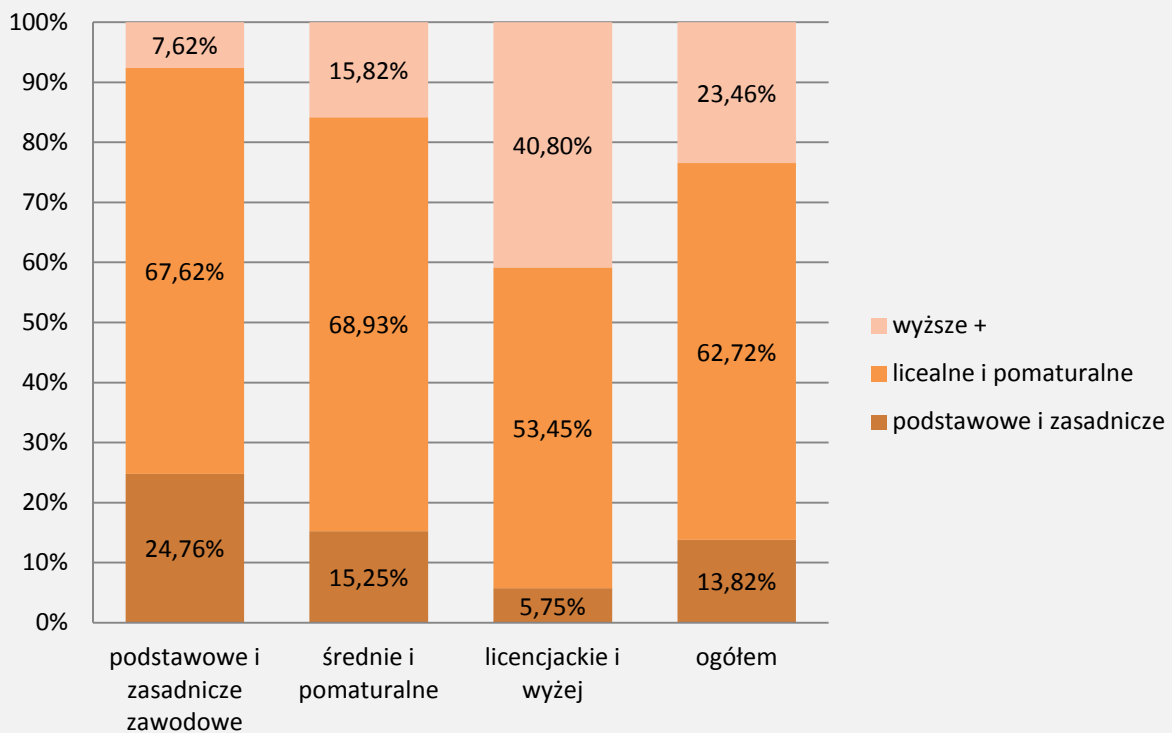
Akceptowalne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: miasto (% wyborów)

Akceptowalne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania: wieś (% wyborów)

Akceptowalne wykształcenie dla dziecka, miejsce zamieszkania : ogółem (% wyborów)

6.2.3. Analiza zależności aspiracji

Korelacje między wszystkimi poziomami aspiracji (uwzględniające 9 kategorii wykształcenia: od podstawowego do wyższego ze stopniem co najmniej doktora) a miejscem zamieszkania, wykształceniem rodziców i płcią dziecka pokazane są w tabeli 1.

Analiza korelacji wykazuje na istotny i pozytywny związek między wykształceniem rodziców i miejscem zamieszkania a aspiracjami w stosunku do własnych dzieci. Jest on najsilniejszy w przypadku aspiracji realnych. Związek między aspiracjami i płcią dziecka jest słaby a w przypadku aspiracji akceptowalnych nie występuje.

Tabela 1. Korelacje – aspiracji z miejscem zamieszkania, wykształceniem rodzica, płcią dziecka (Rho-Spearmana)

	1	2	3	4	5	6
1. Aspiracje wymarzone	1					
2. Aspiracje akceptowalne	0,470***	1				
3. Aspiracje realne	0,585***	0,535***	1			
4. Miejsce zamieszkania	-0,183***	-0,222***	-0,290***	1		
5. Wykształcenie rodzica	0,352***	0,391***	0,533***	-0,432***	1	
6. Płeć dziecka	-0,120*	-0,025	-0,091*	-0,077	0,061	1

Poziom istotności: 0 '****' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Tabela 1 pokazuje, iż trzy odmiany aspiracji są ze sobą w sposób istotny powiązane. Najsilniejszy związek korelacyjny występuje w przypadku aspiracji upragnionych oraz realnych, co jest wskaźnikiem optymistycznych przekonań rodziców o możliwości osiągnięcia pożądanego wykształcenia. Nieco słabszy jest związek aspiracji realnych z akceptowalnymi, co sugeruje, iż najniższy poziom wykształcenia dziecka odbiega nieznacznie od tego, które może ono rzeczywiście osiągnąć.

Aby ściślej oszacować zróżnicowanie aspiracji rodziców w zależności od miejsca zamieszkania, płci dziecka oraz wykształcenia rodziców przeprowadzono jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA (w przypadku wariancji niehomogenicznych test Kruskala-Wallisa) dla każdego poziomu aspiracji (wymarzone, realne, akceptowalne).

Tabela 2. Aspiracje jako funkcja wykształcenia, miejsca zamieszkania i płci

	N	M	SD	ANOVA F	η^2	H
WYMARZONE						
Miejsce zamieszkania:				25,105		17,153
miasto	271	7,75	0,823	(1,512), p < 0.001	0.047	p < 0.001
wieś	243	7,28	1,29			
Wykształcenie rodzica:				36,894		53,009
podstawowe i zasadnicze zawodowe	114	6,87	1,479	(2,462), p < 0.001	0.138	p < 0.001
średnie i pomaturalne	179	7,49	0,996			
licencjackie i wyżej	172	7,94	0,646			
Płeć dziecka:				4,943		
dziewczynka	266	7,61	1,063	(1,477), p < 0.05	0.010	
chłopiec	213	7,38	1,146			
AKCEPTOWALNE						
Miejsce zamieszkania:				22,363	0.043	
miasto	266	5,56	1,604	(1,497), p < 0.001		
wieś	233	4,9	1,492			
Wykształcenie rodzica:				37,553		
podstawowe i zasadnicze zawodowe	105	4,44	1,48	(2,453), p < 0.001	0.142	
średnie i pomaturalne	177	5,01	1,494			
licencjackie i wyżej	174	5,94	1,431			
Płeć dziecka:				brak zależności		
dziewczynka	260	5,25	1,576			
chłopiec	208	5,17	1,6			
REALNE						
Miejsce zamieszkania:				40,481	0.074	42,837
miasto	269	7,28	1,333	(1,508), p < 0.001		p < 0.001
wieś	241	6,46	1,57			
Wykształcenie rodzica:				75,495		127,412
podstawowe i zasadnicze zawodowe	110	5,78	1,535	(2,463), p < 0.001	0.246	p < 0.001
średnie i pomaturalne	186	6,71	1,399			
licencjackie i wyżej	170	7,74	1,062			
Płeć dziecka:				6,556		3,992
dziewczynka	266	7,02	1,365	(1,476), p < 0.05	0.014	p < 0.05
chłopiec	212	6,66	1,663			

Występuje zależność pomiędzy aspiracjami w stosunku do dzieci a wykształceniem rodziców. Na wszystkich wymiarach aspiracji zależności są istotne i sugerują istnienie zależności prostoliniowej: im wyższy poziom wykształcenia rodzica tym wyższe aspiracje edukacyjne w stosunku do dzieci (w przypadku aspiracji wymarzonych $F(2,462) = 36,894$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0,138$; akceptowalnych $F(2,453) = 37,553$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0,142$ i realnych $F(2,463) = 75,495$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0,246$). Wskazują na to również średnie w poszczególnych grupach (np. w przypadku aspiracji realnych rodzice z wykształceniem podstawowym – średnia 5,78; średnim 6,71 i wyższym 7,74).

Występują także istotne różnice pod względem miejsca zamieszkania (miasto vs. wieś). We wszystkich analizowanych aspektach aspiracje rodziców są istotnie wyższe w przypadku mieszkańców miast (najwyższe; $F(1,512) = 25,105$, $p < 0.001$; najniższe $F(1,497) = 22,363$, $p < 0.001$; realne $F(1,508) = 40,481$, $p < 0.001$).

Aspiracje edukacyjne najslabiej różnicuje płeć. Rodzice oceniają, że córki realnie mogą osiągnąć wyższy poziom wykształcenia niż synowie (średnia w grupie dziewczynek wynosi 7,02 a w grupie chłopców 6,66; $F(1,476) = 6,556$, $p < 0,05$).

Różnica zaznacza się również na poziomie wykształcenia wymarzonego dla dziecka. Rodzice pragną, aby dziewczynki osiągnęły wyższy poziom wykształcenia niż chłopcy (średnia w grupie dziewczynek wynosi 7,61, a w grupie chłopców 7,38; $F(1,477) = 4,943$, $p < 0.05$).

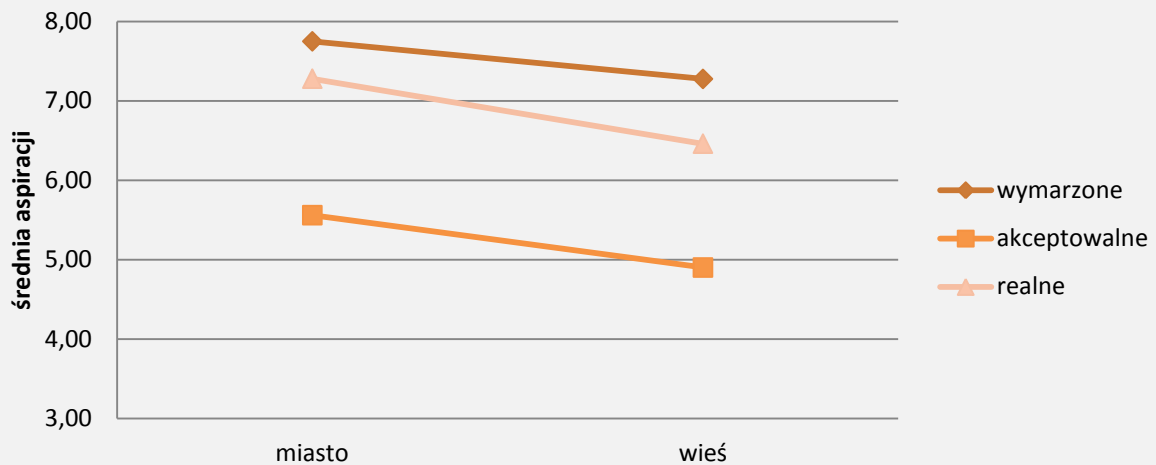
Jak pokazują dane GUS kobiety w Polsce mają wyższy poziom wykształcenia niż mężczyźni. Można przypuszczać, że jednym z czynników warunkujących tę różnicę są odmienne oczekiwania rodziców w stosunku do dzieci zarysowujące się już na wczesnych etapach rozwoju dziecka.

Z danych dotyczących aspiracji zawodowych (otrzymanych w tym samym badaniu, którego wyniki będą przedmiotem odrębnego opracowania) wynika, że przyszłość dziewcząt rodzice upatrują najczęściej w zawodach, których wykonywanie wymaga wyższego wykształcenia (nauczycielka, lekarka), co może dodatkowo wyjaśniać opisane wyżej trendy.

Analiza danych wskazuje, że **wykształcenie oraz miejsce zamieszkania mają silniejszy związek z aspiracjami rodziców (szczególnie na poziomie aspiracji realnych) niż płeć dziecka**. Zależności te można przedstawić porównując średnie wartości aspiracji według miejsca zamieszkania i wykształcenia.

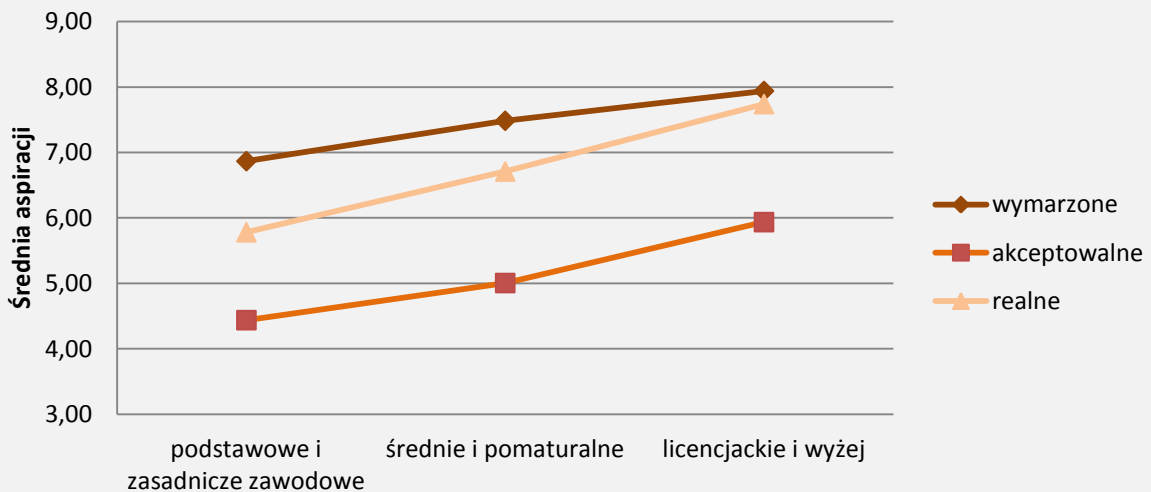
Porównanie średnich wartości aspiracji wg miejsca zamieszkania pokazuje znaczną różnicę między mieszkańcami miast i wsi na wszystkich poziomach aspiracji.

Wykres 9. Średnie wartości aspiracji wg miejsca zamieszkania

Na wykresie widoczna jest znaczna różnica między mieszkańcami miast i wsi na wszystkich wymiarach aspiracji.

Wykres 10. Średnie wartości aspiracji wg wykształcenia rodzica

Wykres obrazuje zależność między poziomem wykształcenia rodziców a średnimi wskaźnikami aspiracji. Wyraźnie widać, że im wyższym poziom wykształcenia mają rodzice tym aspiracje realne zbliżone są do najwyższego poziomu, czyli aspiracji wymarzonych. W przypadku rodziców z wyższym wykształceniem występuje niewielka rozbieżność między poziomem wykształcenia upragnionym i realnym, co może być wskaźnikiem ich silnej motywacji związanej z edukacją dzieci.

Na podstawie otrzymanych danych ustalać można wskaźnik optymizmu edukacyjnego. Liczbowo wyraża się on stosunkiem poziomu wykształcenia realnego do wymarzonego. W efekcie wskaźnik opty-

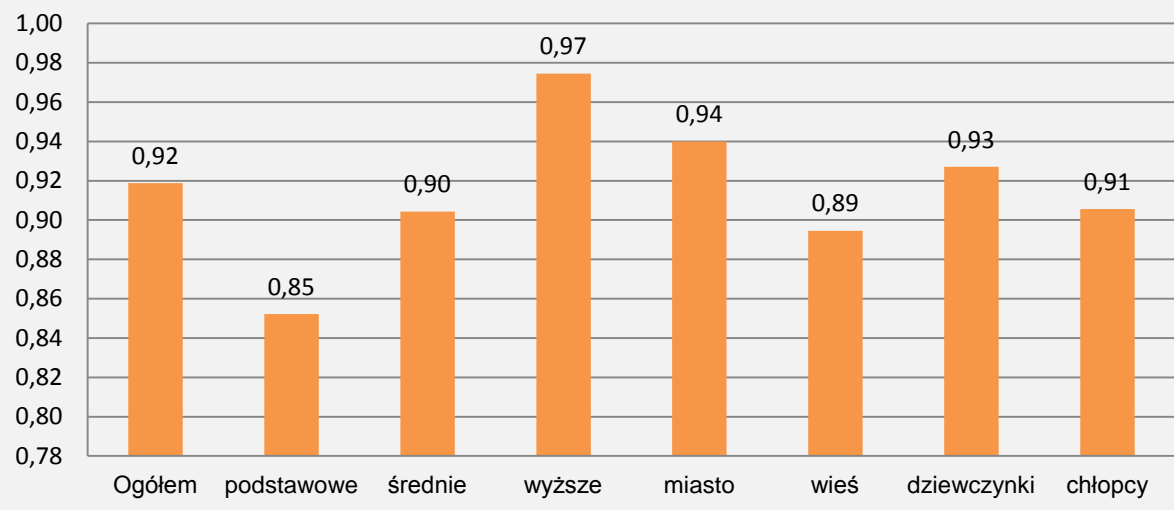
mizmu ma postać skali, której wartości teoretycznie zawierają się w przedziale od 0 do 1 przy założeniu, że aspiracje realne są niższe od wymarzonych.

Wysokim poziomem optymizmu (1,0) charakteryzują się ci rodzice, którzy zakładają, iż w pełni realne jest, iż dziecko osiągnie wymarzony poziom wykształcenia. Im wartość liczbowa ułamka dziesiętnego jest niższa od 1,0, tym rodzic jest mniej optymistycznie nastawiony co do przyszłości dziecka: zakłada, iż dziecku może nie udać się ukończyć edukacji na upragnionym poziomie.

Badani rodzice oznaczają się wysokim poziomem optymizmu edukacyjnego; ponad połowa z nich (50,4%; N = 488) uważa, że poziom wymarzony jest realny (1,0). Optymizm nieco niższy przejawia 17,6% badanych (wskaźnik granicach 0,86–0,99); około 1/5 (20,7%) charakteryzuje się jego względnie niskim poziomem. Znaczną grupę stanowią ci rodzice, w przypadku, których wskaźnik jest wyższy, od 1,0 (7,9%), co oznacza, iż sądzą, że dziecko jest w stanie osiągnąć wyższy poziom wykształcenia, niż by dla niego pragnęli. Nie wiadomo, w jakim stopniu wynik ten jest konsekwencją nieuważnego czy niedbałego wypełniania ankiety, w jakim zaś odzwierciedlać może przekonania rodziców. Możliwe są, bowiem takie sytuacje, gdy rodzice nie chcą, aby dziecko zdobyło wysokie wykształcenie, (bo np. nie gwarantuje wysokich dochodów lub trwa zbyt długo), liczą się jednak z tym, że dziecko ma realne możliwości, aby je osiągnąć.

Średni poziom optymizmu w badanej populacji jest dość wysoki i wynosi 0,92 co potwierdza fakt, że większość rodziców sądzi, że dziecko jest w stanie osiągnąć wymarzony przez nich poziom wykształcenia. Wskaźnik optymizmu jest zależny od poziomu wykształcenia rodziców i miejsca zamieszkania. W przypadku wykształcenia rodziców jest to zależność liniowa; im wyższe wykształcenie tym wyższy jest wskaźnik optymizmu. W przypadku rodziców z wykształceniem wyższym jest on bliski 1 i wynosi 0,97. Różnice występują również w przypadku miejsca zamieszkania. Mieszkańcy miast mają znacznie wyższy wskaźnik optymizmu niż mieszkający na wsi. Niewielkie i nieistotne statystycznie różnice występują w przypadku płci uczniów – nieco wyższym poziomem optymizmu charakteryzują się rodzice dziewcząt (wykres 11).

Wykres 11. Średnia wartość optymizmu w poszczególnych grupach

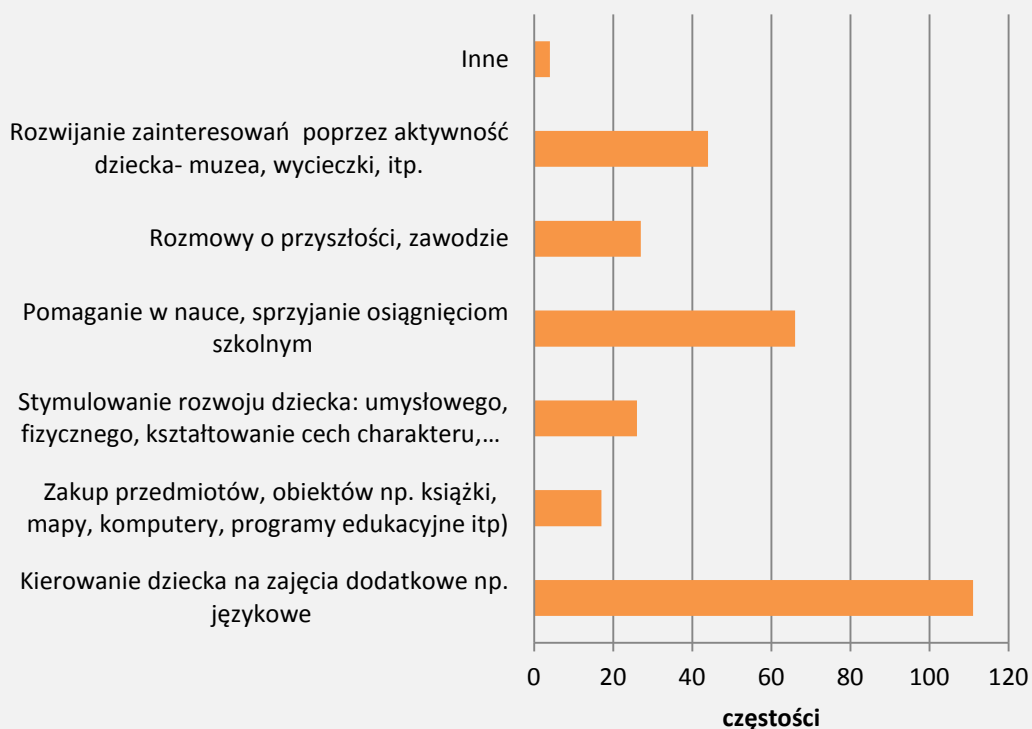
Zależności te poddane były jednoczynnikowej analizie ANOVA, która wykazała zależność między wykształceniem ($F(2,442) = 21,29$, $p = 0,001$, $\eta^2 = 0,088$) i miejscem zamieszkania ($F(1,486) = 10,16$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,02$). W przypadku płci brak (istotnych statystycznie) zależności.

6.3. Działania wspomagające osiągnięcie wykształcenia przez dziecko

Ważnym elementem wspomagającym osiągnięcie wykształcenia są konkretne działania podejmowane przez rodziców; deklaruje je tylko połowa rodziców. Informacje uzyskane w pytaniu otwartym zostało pogrupowane w kilka kategorii.

Najczęściej wymieniane jest kierowanie dziecka na zajęcia dodatkowe np. naukę języków obcych. Często występuje pomaganie dzieciom w nauce oraz rozwijanie zainteresowań i aktywność dziecka (muzea, wycieczki). Inne, rzadziej deklarowane formy wspomagania, to rozmowy o przyszłości, zawo-dzie, stymulowanie fizycznego i umysłowego rozwoju dziecka, kształtowanie jego charakteru oraz zakup pomocy dydaktycznych, książek (wykres 12).

Wykres 12. Działania podejmowane przez rodziców

Częstość tych działań uzależniona jest od wykształcenia respondenta, jego miejsca zamieszkania oraz płci dziecka.

Dla rodziców z wykształceniem wyższym szczególnie istotne jest kierowanie dzieci na zajęcia dodatkowe, stymulowanie rozwoju fizycznego i umysłowego dziecka, rozwijanie zainteresowań oraz pomoc w nauce. Ta grupa rodziców podała najwięcej różnorodnych form wspomagających osiągnięcie wykształcenia i zawodu oraz, jak można przypuszczać, najczęściej stosuje je w praktyce.

Podobne formy, choć stosowane nieco rzadziej, preferowane są przez rodziców z wykształceniem średnim i pomaturalnym.

Nieco inne działania stosują rodzice z niższym wykształceniem (podstawowym i zasadniczym zawodowym). Dla tej grupy najważniejsza jest pomoc dziecku w nauce oraz rozmowy o przyszłości. W pojedynczych przypadkach wymieniane są takie czynności, jak kierowanie na zajęcia dodatkowe, stymulowanie rozwoju dziecka czy zakup pomocy.

Częstość wymienianych działań zróżnicowana jest również ze względu na miejsce zamieszkania. W miastach ponad dwukrotnie częściej niż na wsi dzieci uczęszczają na zajęcia dodatkowe, częściej też rozwija się ich zainteresowania w formie wycieczek, np. do muzeów. Zapewne związane jest to z większą dostępnością tego typu obiektów w miastach. Rodzice mieszkający na wsi skupiają się

głównie na pomocy w nauce i rozmowach o przyszłości. Pozostałe formy wymieniane są równie często.

Dane dotyczące aspiracji rodziców i faktu podejmowania przez nich działań poddano jednoczynnikowej analizie wariancji ANOVA (w przypadku wariancji niehomogenicznych zastosowano test Kruskala-Wallis). Istnieje związek między podejmowaniem działań a aspiracjami rodziców (maksymalne: $F = 6,344(1,471)$, $p < 0.001$; minimalne: $F = 8,219(1,459)$, $p < 0.01$; realne: $F = 13,649(1,466)$, $p < 0.001$). Rodzice, którzy we wczesnym etapie rozwoju dziecka podejmują jakiegokolwiek działania ukierunkowane na osiągnięcie upragnionego poziomu wykształcenia mają średnio wyższe aspiracje niż ci, którzy takich działań nie podejmują. Można, zatem przypuszczać, że już na tym etapie kształcenia rodzice zdają sobie sprawę, że należy stymulować rozwój dziecka zapewniając mu dostęp do zajęć wykraczających poza program szkolny. Szczególnie uwidacznia się to w przypadku aspiracji realnych.

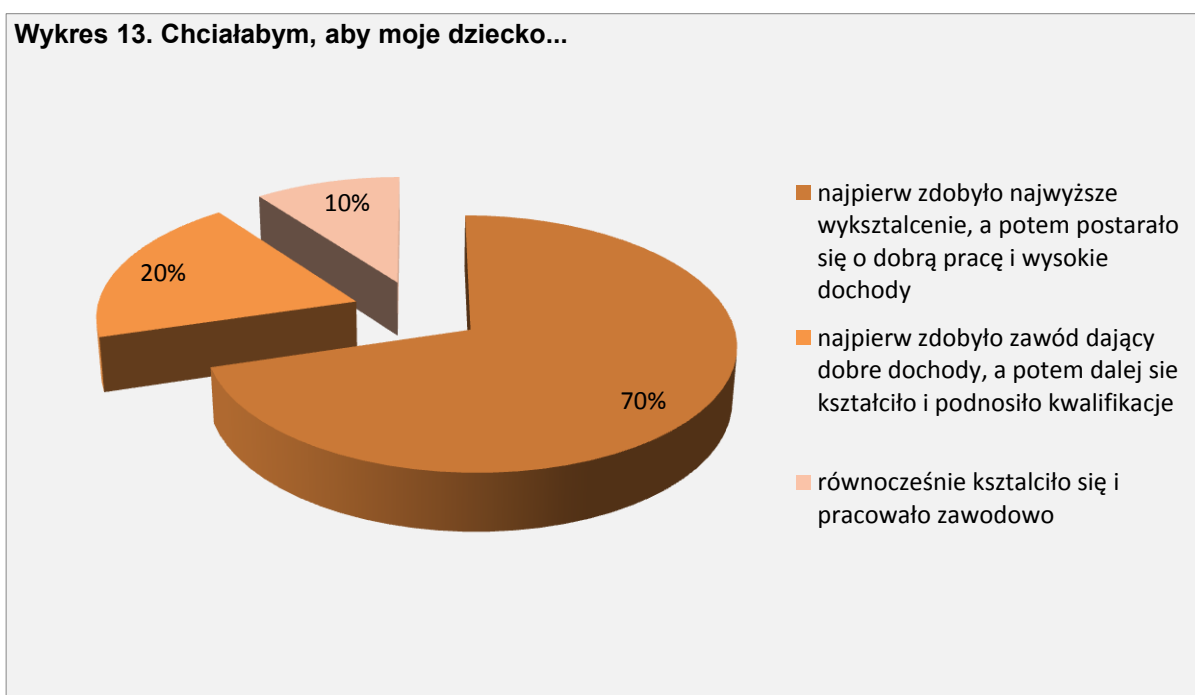
Tabela 3. Podejmowanie działań a aspiracje

	N	M	SD	ANOVA F	η^2	H
WYMARZONE				6,344 (1,471), $p < 0.001$	0,013	6,623 $p < 0.05$
Czy rodzice podejmują działania mogące ułatwić dziecku osiągnięcie wykształcenia?						
tak	249	7,67	1,007			
nie	234	7,40	1,194			
AKCEPTOWALNE						
Czy rodzice podejmują działania mogące ułatwić dziecku osiągnięcie wykształcenia?				8,219 (1,459), $p < 0.01$	0,018	
tak	243	5,49	1,573			
nie	228	5,06	1,582			
REALNE						
Czy rodzice podejmują działania mogące ułatwić dziecku osiągnięcie wykształcenia?				13,649 (1,466), $p < 0.001$	0,029	
tak	245	7,15	1,442			
nie	235	6,63	1,523			

6.4. Preferencje dotyczące ścieżki edukacyjnej dziecka

Myśląc o przyszłości dziecka rodzice mogą w różny sposób planować jego ścieżki edukacyjne. Podejmując decyzję rodzice stają przed dylematem, czy dziecko powinno dążyć do zdobycia jak najwyższego wykształcenia a potem podjąć pracę zawodową czy też zdobyć zawód a następnie uzupełnić wykształcenie czy wreszcie wybrać wariant, w którym dziecko równocześnie kształci się i pracuje zawodowo.

Uzyskane wyniki pokazują, że zdecydowanie najczęściej wybierany jest taki wariant, w którym dziecko najpierw osiąga jak najwyższe wykształcenie a potem podejmuje pracę zawodową; wybiera go 70% rodziców. Zdecydowanie najrzadziej wariant, w którym dziecko ma łączyć kształcenie z pracą zawodową: wybierany przez 10% respondentów (wykres 13).

Związki między preferencjami rodziców a ich aspiracjami edukacyjnymi w stosunku do własnych dzieci ustalono za pomocą jednoczynnikowej analizy wariancji ANOVA (w przypadku wariancji niehomogenicznych test Kruskala-Wallis). Występuje zależność między preferowaną ścieżką edukacyjną dziecka a aspiracjami rodziców. Jest ona istotna na wszystkich aspiracji (wymarzonych: $F = 17,94(2,471)$, $p < 0,001$; akceptowalnych $F = 4,933(2,459)$, $p < 0,01$; realnych $F = 5,399(2,466)$, $p < 0,01$)).

Rodzice, którzy preferują wariant, w którym dziecko najpierw zdobywa wykształcenie a później rozpoczyna pracę, częściej niż pozostali wybrali wyższy poziom wykształcenia dla dziecka. W całej populacji wariant ten wybierany jest przez 70% rodziców, najczęściej przez osoby z wyższym wykształceniem, głównie w miastach.

Tabela 4. Aspiracje a ścieżki edukacyjne

	N	M	SD	ANOVA F	η²	H
ASPIRACJE WYMARZONE						
Chciałabym/chciałbym, aby moje dziecko:				17,940 (2,471), p < 0.001	0,071	25,781 p < 0.001
najpierw zdobyło wykształcenie	358	7,69	0,935			
najpierw zawód i dobre dochody potem wykształcenie	98	7,28	1,156			
równocześnie praca i kształcenie się	52	6,90	1,537			
ASPIRACJE AKCEPTOWALNE						
Chciałabym/chciałbym, aby moje dziecko:				4,933 (2,459), p < 0.01	0,021	
najpierw zdobyło wykształcenie	351	5,38	1,578			
najpierw zawód i dobre dochody potem wykształcenie	94	4,90	1,474			
równocześnie praca i kształcenie się	48	5,00	1,738			
ASPIRACJE REALNE						
Chciałabym/chciałbym, aby moje dziecko:				5,399 (2,466), p < 0.01	0,023	
najpierw zdobyło wykształcenie	355	7,02	1,426			
najpierw zawód i dobre dochody potem wykształcenie	98	6,53	1,613			
równocześnie praca i kształcenie się	49	6,57	1,744			

6.5. Analiza średnich wartości aspiracji

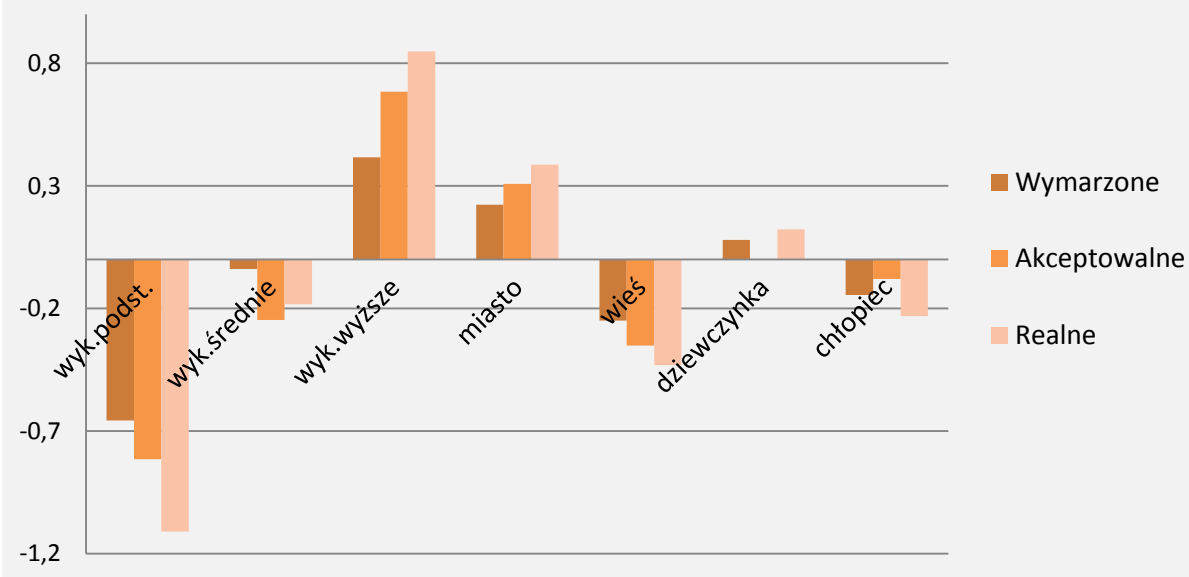
Poszukując związku między aspiracjami a niektórymi zmiennymi dotyczącymi rodziców (wykształcenie, miejsce zamieszkania) oraz płcią uczniów ustalono, że zdecydowanie największy wpływ na aspiracje rodziców ma ich wykształcenie. Występują także istotne różnice pod względem miejsca zamieszkania (miasto vs. wieś) respondentów. Najslabiej aspiracje edukacyjne różnicuje płeć dziecka.

Związki te można rozpatrywać również w nieco odmienny sposób biorąc pod uwagę średnie wartości aspiracji w poszczególnych grupach w odniesieniu do średniej w całej populacji. Średnie te mają charakter przybliżony i służą jedynie do ilustracji nakreślonych wyżej zależności.

Największe różnice od średniej w populacji występują w grupie aspiracji realnych, zarówno w podziale na podgrupy wg wykształcenia rodziców jak i miejsca zamieszkania. Różnice te ulegają „spłaszczeniu” w grupie aspiracji wymarzonych. Oznacza to, że niezależnie od wykształcenia i miejsca zamieszkania aspiracje wymarzone są mniej zróżnicowane niż aspiracje realne. Płeć dziecka w najmniejszym stopniu różnicuje aspiracje.

Zależności te ilustruje wykres 14.

Wykres 14. Różnice średniej wartości aspiracji w grupach od średniej w całej populacji

Wyższe wartości aspiracji od średnich w populacji mają:

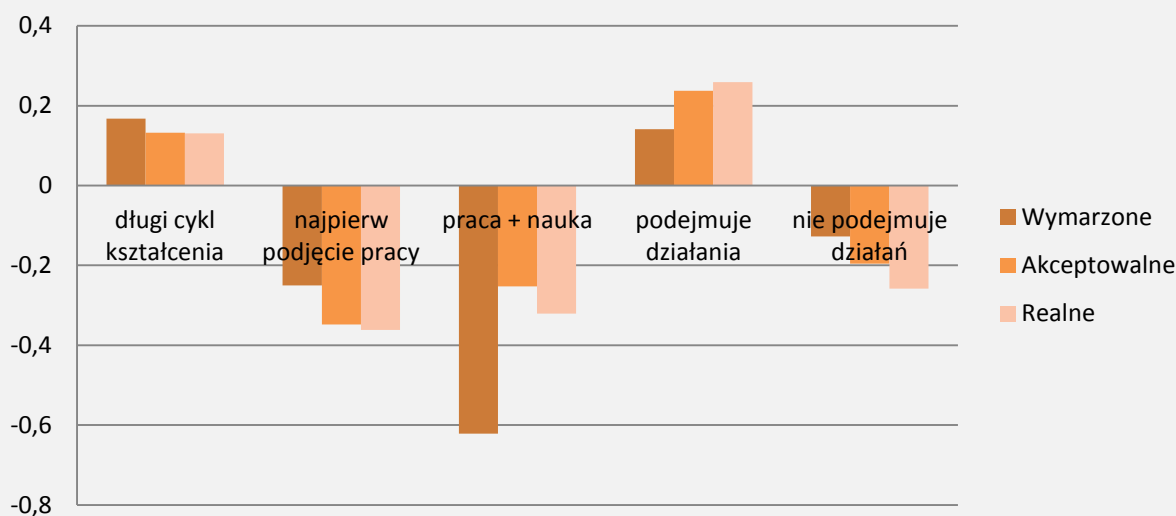
- rodzice z wyższym wykształceniem;
- mieszkańcy miast w porównaniu do średnich wartości aspiracji rodziców mieszkających na wsi;
- rodzice dziewczynek.

Wyniki te potwierdzają dane zawarte w tabeli 2 pokazujące, że wykształcenie rodziców ma najsilniejszy związek z aspiracjami edukacyjnymi.

Wyniki pokazują również związek między planowaniem ścieżki edukacyjnej dziecka a aspiracjami rodziców. Rodzice preferujący zdobywanie jak najwyższego wykształcenia mają wyższe aspiracje od średniej w populacji w stosunku do własnych dzieci. Średnia ta jest również wyższa od średniej aspiracji rodziców opowiadających się za pozostałymi wariantami.

Fakt podejmowania przez rodziców działań wspomagających osiągnięcie wykształcenia przez dziecko ma również związek z ich aspiracjami. Rodzice, którzy takie działania podejmują mają wyższe aspiracje niż średnia w populacji i wyższe od rodziców niepodejmujących takich działań (wykres 15).

Wykres 15. Różnice średniej wartości aspiracji w grupach od średniej w całej populacji

7. Wnioski

Wyniki wstępnej analizy danych uzyskanych z badań pilotażowych na temat aspiracji edukacyjnych rodziców (N = 566) dotyczących ich dzieci (uczniów klas trzecich szkół podstawowych) skłania do następujących wniosków:

- Aspiracje edukacyjne rodziców są wysokie: większość z nich pragnie, aby dzieci osiągnęły w przyszłości wyższe wykształcenie a nawet zdobywały tytuły naukowe. Jest to zgodne z powszechnie stwierdzanymi w Polsce tendencjami wzrostu aspiracji edukacyjnych. Czynniki różnicującymi aspiracje jest wykształcenie rodziców i miejsce zamieszkania. Generalnie wyższy poziom aspiracji mają mieszkańcy miast i osoby legitymujące się wykształceniem wyższym. Ich aspiracje są najwyższe, równie wysoko oceniają realne możliwości uzyskania wysokiego poziomu wykształcenia przez dziecko. Gdyby warunki jego zdobycia okazały się niesprzyjające, skłonni są obniżyć aspiracje, ale tylko o jeden poziom. Jeśli nie będzie to wykształcenie wyższe, to na pewno średnie, częściej zaś pomaturalne. 40% rodziców z tej grupy nie jest skłonne do żadnych ustępstw i sądzi, że dziecko powinno osiągnąć wyższe wykształcenie nawet w niesprzyjających okolicznościach.
- Im niższy poziom wykształcenia rodziców, tym ich aspiracje związane z kształceniem dzieci częściej pozostają w sferze marzeń. Tylko połowa pragnących dla dziecka wyższego wykształcenia sądzi, że faktycznie dziecko je osiągnie. Zaledwie 7% słabo wykształconych rodziców nie akceptuje dla dziecka innego wykształcenia niż wyższe.
- Poziom aspiracji w największym stopniu różnicuje wykształcenie rodziców. Rodzice z wyższym poziomem wykształcenia, niezależnie od miejsca zamieszkania, mają najwyższe aspiracje związane z wykształceniem dziecka. To właśnie ta grupa respondentów mieszkających w mieście lub na wsi w ponad 90% marzy o wykształceniu wyższym dla dzieci i równie wysoko ocenia realne szanse jego osiągnięcia. Rodzice ze wsi częściej niż ci z miast akceptują fakt, że najniższy poziom wykształcenia nie będzie taki, jaki sobie wymarzyli. Natomiast rzadziej są skłonni zaakceptować wykształcenie poniżej średniego, jako poziom najniższy.
- Ogólnie rzecz biorąc, rodzice charakteryzują się dużym optymizmem, jeśli chodzi o realne możliwości osiągnięcia przez dziecko takiego wykształcenia, jakiego dla niego pragną. Wyższym wskaźnikiem optymizmu odznaczają się rodzice z wyższym wykształceniem oraz mieszkańcy miast.
- Myśląc o przyszłości dziecka rodzice zdecydowanie najczęściej są za tym, aby zdobyło ono jak najwyższe wykształcenie a potem rozpoczęło pracę zawodową. Osoby, które preferują taką ścieżkę edukacyjną dla dziecka mają wyższe aspiracje. Najrzadziej wybierany był wariant, w którym dziecko ma łączyć kształcenie z pracą zawodową.

- Połowa badanych rodziców realizuje działania związane z dalszą edukacją dziecka. Najczęściej wybieraną formą wspomagającą osiągnięcia dziecka jest kierowanie go na zajęcia dodatkowe np. naukę języków obcych. W dalszej kolejności wymieniane jest pomaganie dzieciom w nauce oraz rozwijanie zainteresowań poprzez aktywność dziecka (muzea, wycieczki). Inne, rzadziej stosowane działania, to rozmowy o przyszłości, zawodzie, stymulowanie fizycznego i umysłowego rozwoju dziecka, kształtowanie jego charakteru oraz zakup pomocy, książek.
- Dla rodziców z wykształceniem wyższym szczególnie istotne jest kierowanie dzieci na zajęcia dodatkowe, stymulowanie rozwoju fizycznego i umysłowego dziecka, rozwijanie zainteresowań oraz pomoc w nauce. Rodzice z niższym poziomem wykształcenia (podstawowym i zasadniczym zawodowym) za najważniejsze uznają pomoc dziecku w nauce oraz rozmowy o przyszłości. Działań tych nie różnicuje płeć dziecka. Rodzice podejmujący takie działania mają wyższe aspiracje edukacyjne niż ci, którzy takich działań nie podejmują.

Przedmiotem dalszych analiz powinno być uwzględnienie innych ważnych elementów stratyfikacji (m.in. zawód rodziców oraz dochody). Wskazane byłoby także dokonanie analiz interakcyjnych, które brałyby pod uwagę współzależności między tymi elementami np. łączne oddziaływanie miejsca zamieszkania, dochodów i wykształcenia rodziców, co w tym przypadku nie jest w pełni uprawnione ze względu na małą liczebność danych i ich niereprezentatywność.

8. Literatura cytowana

- Centrum Badania Opinii Społecznej. (2009). *Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993–2009*, Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej.
- Benner, A. D., Mistry, R. S. (2007). Congruence of mother and teacher educational expectations and low-income youth's academic competence. *Journal of Educational Psychology*, 99, 140–153.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.). (2009). *Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.). (2011). *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- Fan, X., Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A metaanalysis. *Educational Psychology Review*, 13, 1–22.
- Goyette, K. (2008). College for some to college for all: Social background, occupational expectations, and educational expectations over time. *Social Science Research*, 37, 461–484.
- Jodl, K. M., Michael, A., Malanchuk, O., Eccles, J. S., Sameroff, A. (2001). Parents' roles in shaping early adolescents' occupational aspirations. *Child Development*, 72, 1247–1265.
- Seyfried, S. F., Chung, I. (2002). Parent involvement as parental monitoring of student motivation and parent expectations predicting later achievement among African, American and European American middle school age students. *Social Work with Multicultural Youth*, 11, 109–131.
- Spera Ch, Wentzel K., Matto H. (2009). Parental aspirations for their children's educational attainment: Relations to ethnicity, parental education, children's academic performance, and parental perceptions of school climate. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 1140–1152.
- Kopik, A. (red.). (2007). *Sześciolatki w Polsce. Raport 2006. Diagnoza badanych sfer rozwoju*. Kielce: Tekst.
- Szymański M. (1994). *Rodzice o przyszłości edukacyjnej swoich dzieci*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Szymański M., Walasek B. (1997). Wykształcenie rodziców a ich aspiracje dotyczące kształcenia dzieci, *Edukacja*, 4, 41–53.